

MALAKA OSHIRISH TIZIMIDA TA'LIMGA TEXNOLOGIK YONDASHUV

Xoldorov Ma'rufjon Mahmudovich

QDU Maxsus pedagogika kafedrası v.b.dotsenti, tibbiyot fanlari nomzodi

Muhiddinova Shahnozaxon Davlatovna

Bag'dod tumani 35-maktab boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Soipova Mashrabxon Azimjon qizi

Beshariq tumani 1-maktab boshlang'ich sinf o'qituvchisi

***Annotatsiya.** Hozirgi kunda Qo'qon davlat universiteti qoshida boshlang'ich ta'lim yo'nalishlari uchun tashkil etilgan malaka oshirish jarayonlarida darslarni yangi zamonaviy texnologiyalar, interfaol metod va innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etilmoqda. Ta'lim texnologiyalari pedagogik faoliyatning ma'lum sohasini qamrab oladi. Didaktik jarayon bosqichlarini muayyan ketma-ketlikda qurish o'quvchilarning bilim faoliyatini mavzu bo'yicha belgilangan maqsadlarga mos holda tanlangan o'qitish metodlari yordamida tashkil etish demakdir. Ushbu maqolada ta'lim sohasidagi texnologik yondashuv va uning asosiy jihatlari yoritilgan.*

***Kalit so'zlar:** Ta'lim texnologiyalari, pedagogik faoliyat, texnologik yondashuv, pedagogik texnologiya, o'qitish metodlari.*

***Аннотация.** В настоящее время в Кокандском государственном университете в рамках программы повышения квалификации начального образования учебные занятия строятся на основе новых современных технологий, интерактивных методов и инновационных технологий. Образовательные технологии охватывают определённую область педагогической деятельности. Выстраивание этапов дидактического процесса в определённой последовательности означает организацию познавательной деятельности учащихся с использованием выбранных методов обучения в соответствии с поставленными перед предметом целями. В данной статье рассматривается технологический подход в сфере образования и его основные аспекты.*

***Ключевые слова:** Образовательные технологии, педагогическая деятельность, технологический подход, педагогическая технология, методы обучения.*

***Abstract.** Currently, in the advanced training processes organized for primary education at Kokand State University, lessons are organized on the basis of new modern technologies, interactive methods and innovative technologies. Educational technologies cover a certain area of pedagogical activity. Building the stages of the didactic process in a certain sequence means organizing the cognitive activity of students using selected teaching methods in accordance with the goals set for the subject. This article covers the technological approach in the field of education and its main aspects.*

Keywords: *Educational technologies, pedagogical activity, technological approach, pedagogical technology, teaching methods.*

Ta'limga texnologik yondashuv ta'lim jarayonini aniq vositalar yordamida samarali boshqarish va qo'yilgan o'quv maqsadlariga muvaffaqiyatli erishish natijalarini kafolatlaydi. O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasida o'tkazilayotgan tub islohotlarning mazmuni bugungi kunda ta'lim jarayonini loyihalashga yangicha yondashuv bilan boyib bormoqda. Pedagogik texnologiya — vaqt taqsimotiga muvofiq dasturlanib, ilmiy jihatdan asoslangan hamda kutilgan natijaga erishishni ta'minlovchi pedagog jarayonning barcha bosqich va qismlarining vazifalari aniq belgilangan tizim.

O'qitish metodlari o'z mohiyati va mazmuniga ko'ra ma'lum pedagogik nazariyaga asoslangan u yoki bu tasnifga tegishli bo'ladi. Ularning samaradorligi to'g'risida fikr yuritilganda o'qitish jarayonini izga soladigan va uni maqsadli yo'naltira oladigan, o'qituvchi va o'quvchining hamkorlikdagi faoliyatini ta'minlash barcha ta'lim muassasalarining oldiga qo'yilayotgan maqsadga nechog'lik erishilayotganini ko'zda tutish kerak. Yoxud o'qitish metodlari bevosita ta'lim amaliyoti bilan aloqador kontseptsiyachidir. “O'qitish metodi dastlab pedagog ongida faoliyatning umumlashgan loyihasi tarzida mavjud bo'ladi. Bu loyiha amaliyotga o'qituvchi va o'quvchi faoliyatlarining o'zaro tutashuvi tekisligida, o'qitish va o'qishning aniq harakatlar, amallar yoki usullar majmuasi sifatida joriy etiladi. Metodning boshqa namoyon bo'lish shakllari yo'q, sababi umumiy holda o'qitish metodi o'zida faoliyatning didaktik modelini ifoda etadi”. (O.Q. Tolipov, M. Usmonboeva)

Pedagogik nashrlarda o'qitish metodlarini faol va sust guruhlariga ajratish hollari mavjud. Agar har bir metod belgilangan u yoki bu maqsadni yechishda o'z o'rnida ishlatilsa, shubhasiz, faoldir. Pedagogik texnologiyalar ham darsda o'quvchilar faoliyatining yuqori darajasini ta'minlash asosida oldindan belgilangan maqsadga erishishga qaratiladi. Shu boisdan, bu faslda hali pedagogik amaliyot uchun notanish bo'lgan chet el didaktikasiga oid metodlar haqida fikr yuritiladi.

Amerikaning “Street law” (ko'cha qonuni) dasturi bugungi kunda yer yuzining ko'plab davlatlari tomonidan “asr” ga olingan va ta'lim makoniga o'rnatilib qolayapti. Bunga sabab dasturdan o'rin olgan yuzlab o'qitish metodlarining faolligi, jozibaligi va ta'sirlanganligidir. Ular yordamida o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalash, axborotlarni tanqidiy qabul qilish, haq-huquqlarini anglab yetish kabi imkoniyatlarga tezda ega bo'ladilar. O'qituvchi esa didaktik jarayonni qurishda bu metodlardan oqilona foydalanmog'i, ularni mavzu bo'yicha o'quv elementlarining murakkabligi va vaqt tig'izligiga qarab chalg'ishtirmog'i lozim. Quyida “Street law” dasturidagi ba'zi metodlar kiritiladi.

“Aqliy hujum” metodining mohiyati jamoa hamkorligi asosida muammoni yechish jarayonlarini vaqt bo'yicha bir qancha bosqichlarga (g'oyalarni generatsiyalash, ularni tanqidiy va konstruktiv holatda ishlab chiqish) ajratishdan iborat.

Dars jarayonida aqliy hujumdan maqsadli foydalanish ijodiy, nostandart tafakkurlashni rivojlantirish garovi hisoblanadi. “Aqliy hujumni” uyushtirish bir

muncha sodda bo‘lib, undan ta‘lim mazmunini o‘zgartirish jarayonida foydalanish bilan birgalikda ishlab chiqarish muammolarining yechishni topishda ham juda qo‘l keladi. Dastlab guruh yig‘iladi va ular oldiga muammo qo‘yiladi. Bu muammo yechimi to‘g‘risida barcha ishtirokchilar o‘z fikrlarini bildiradilar. Bu bosqichda hech kimning o‘zga kishi g‘oyalariga hujum qilish yoki baholashga haqqi yo‘q.

Demak, “aqliy hujum” yo‘li bilan qisqa vaqtda o‘nlab g‘oyalarni yuzaga chiqish imkoniyatlari mavjud bo‘ladi. Aslini olganda g‘oyalar sonini qo‘lga kiritish asosiy maqsad emas, ular muammo yechimini oqilona ishlab chiqish uchungina asos bo‘ladilar. Bu metod shartlaridan biri hech qanday tashqi ta‘siriz qatnashuvchilarning har biri faol ishtirokchi bo‘lish kerak. Bildirilgan g‘oyalarning besh yoki oltitasigina asosiy hisoblanib muammo yechimini oqilona topishga salohiyatli imkoniyatlar yaratadi.

Shunday qilib, “aqliy hujum” qoidalarini quyidagicha belgilash mumkin:

olg‘a surilgan g‘oyalar baholanmaydi va tanqid ostiga olinmaydi;

ish sifatiga emas, soniga qaratiladi, g‘oyalar qancha ko‘p bo‘lsa shuncha yaxshi;

istalgan g‘oyalarni mumkin qadar kengaytirish va rivojlantirishga harakat qilinadi;

muammo yechimidan uzoq g‘oyalar ham qo‘llab-quvvatlanadi;

barcha g‘oyalar yoki ularning asosiy mag‘zi (farazlari) qayd etish yo‘li bilan yozib olinadi;

“hujum”ni o‘tkazish vaqti aniqlanadi va unga rioya qilinishi shart;

beriladigan savollarga qisqacha (asoslanmagan) javoblar berish ko‘zda tutilishi kerak.

“Aqliy hujum” qiyin vaziyatlardan qutilish choralarini topishga, muammoni ko‘rish chegarasini kengaytirishga, fikrlash bir xilliligini yo‘qotishga imkon beradi. Eng asosiysi, muammoni yechish jarayonida kurashish muhitidan ijodiy hamkorlik kayfiyatiga o‘tiladi va guruh yanada jipslashadi.

“Aqliy hujum” ishtirokchilari oldiga qo‘yilgan muammo bo‘yicha har qanday mulohaza va takliflarni bildirishlari mumkin. Aytilgan fikrlar yozib boriladi va ularning mualliflari o‘z fikrlarini qaytadan xotirasida tiklash imkoniyatiga ega bo‘ldi. Metod samarasi fikrlar xilma-xilligi bilan tavsiflanadi va hujum davomida ular tanqid qilinmaydi, qaytadan ifodalanmaydi. Aqliy hujum tugagach, muhimlik jihatiga ko‘ra eng yaxshi takliflar generatsiyalanadi va muammoni yechish uchun zarurlari tanlanadi.

“Ajurli arra” metodi tuzilishi jihatdan o‘zida quyidagi bosqichlarni qamrab oladi:

1. Topshiriqlarni bo‘lish: “Topshiriq va matnli materiallar bir nechta asosiy qismlarga (yoki mavzular)ga qirqiladi”.

2. Birlamchi guruhlari: “Har bir guruh a‘zolari qirqilgan mavzuni oladilar va ekspertga aylanadilar”.

3. Ekspert guruhlari: “Qo‘lida bir mavzuga oid o‘quv topshiriqlari mavjud bo‘lgan o‘quvchilar mavzuni muhokama qilish, boshqalarga o‘rgatish rejasini egallash uchun ekspert guruhlarga birlashadilar”.

4. Birlamchi guruhlar: “O‘quvchilar o‘zlarining birlamchi guruhlariga qaytadilar va ekspert guruhlarda o‘rganganlarini o‘qitishadi”.

5. “Ajurli arra” mohiyatiga aniqlik kiritish uchun ba’zi bir tavsiyalarni yoritish lozim.

Munozara. Bu metod yordamida o‘quvchilarga muayyan muammo bo‘yicha to‘liq axborotlar yetkaziladi, munozara uchun tanlangan mavzuni o‘quvchilar ayovsiz “shturm” qiladilar va pirovard natijada muammoga tegishli ma’lumotlarni atroflicha o‘rganalidar.

Munozarani o‘tkazish metodikasi:

1. Munozara olib boruvchi-boshlovchi (o‘qituvchi, jurnalist, boshliq va hokazo) mavzuni oldindan tanlaydi va ishtirokchilarni taklif etadi.

2. Boshlovchi ishtirokchilarga “aqliy hujum” topshirigini beradi va uning qoidalarini tushuntiradi:

“hujum”dan maqsad — muammo yechimiga oid variantlarni mumkin qadar ko‘proq taklif etish;

o‘z aql-idrokingizni markazlashtirishga harakat qiling va diqqatni muammo yechimiga qaratgan holda fikrlar bildiring. Bildirilgan g‘oyalar umumiy fikrga zid bo‘lsada, hech biri rad etilmaydi;

boshqa ishtirokchilar g‘oyalarini ham rivojlantiring;

taklif etilganlarni baholashga urinmang, bu ish bilan siz keyinroq shugullanasiz.

Shunday qilib, yuqoridagi interfaol metodlarni ta‘lim jarayoniga tatbiq etish asosida ta‘lim samaradorligini oshirish va ta‘lim jarayoniga texnologik yondashish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Sh. M. Mirziyoyev tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shahsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak.- Toshkent – O‘zbekiston – 2017 yil.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni, “Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi” 1997yil.29 avgust.

3. O‘.Q.Tolipov., M.Usmonxo‘jaeva “Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari” T-“FAN” 2006 yil.

4. N.Saidahmedov “Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya” T-2002 yil.

5. J.G‘.Yo‘ldoshev., F.Yo‘ldosheva., G.Yo‘ldosheva “Interfaol ta‘lim - sifat kafolati” Toshkent-2008 yil.

6. T.G‘affarova “Boshlang‘ich ta‘lim da zamonaviy pedagogik texnologiyalar” Toshkent – “Tafakkur” 2011 yil.

7. “Ta‘lim va texnologiya” (Ilmiy-uslubiy hadislar to‘plami) Toshkent – 2007 yil.

8. Xalq ta‘lim i “Interfaol usullar” Toshkent – 2008 yil. №

9. Boshlang‘ich ta‘lim jurnali “Ta‘lim da interfaol usullardan foydalanish” 2009 yil. № 2.